

Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi

Journal of Academic Language and Literature

(Cilt/Volume: 6, Sayı/Issue: 2, Ağustos/August 2022)

Özkan UZ

Dr. Öğr. Üyesi, Munzur Üniversitesi
ozkanuz@munzur.edu.tr

<https://orcid.org/0000-0001-9437-5986>

Yeni Bulunan Mensur Bir İhtilâc-nâme Örneği Üzerine

On the Example of a Newly Found Prose Ihtilac-name

Araştırma Makalesi/Research Article

Geliş Tarihi/Received: 05.07.2022

Kabul Tarihi/Accepted: 22.08.2022

Yayın Tarihi/Published: 30.08.2022

Atıf/Citation

Uz, Ö. (2022). Yeni Bulunan Mensur Bir İhtilâc-nâme Örneği Üzerine. *Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi*, 6 (2), 645-681. <https://doi.org/10.34083/akaded.1141089>

Uz, Ö. (2022). On the Example of a Newly Found Prose Ihtilac-name. *Journal of Academic Language and Literature*, 6 (2), 645-681. <https://doi.org/10.34083/akaded.1141089>

Bu makale iThenticate programıyla taranmıştır.
This article was checked by iThenticate.

Öz

Geleceğe dair bilgi almak için çeşitli falcılık metotları kullanmak, insanların yüzlerce yıldır sürdürdükleri bir eylemdir. Falcılığı anlatan metinler Türk edebiyatının ilk yazılı eserlerine kadar uzanır. Geleneğin bir ürünü olan seyirme veya ihtilâc sonucu gelecekte haber bekleme, çıkarımda bulunma olayı bu yönüyle anonim özellik taşırlar. Seçirmelerle ilgili çıkarımlar genelde Cafer-i Sadık, İskender, Danyal gibi isimlerle temellendirilir. Bu yazıda ele alınacak olan yazma da bir tür fal kitabı olan ihtilâc-nâme türündendir. İnsan vücudundaki seçirmelerden yola çıkarak, kişinin geleceğine dair yorumlar yapan bu tür eserler, müstakil bir kitap halinde ya da bir kitap bölümü olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu çalışmada incelediğimiz eser, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Kütüphanesi Yazma Eserler Kataloğunda 1641 numarada kayıtlı olan mensur olarak kaleme alınmış bir ihtilâc-nâmedir. Bu eser içerdiği 118 uzva ait 129 seçirmeyle orta hacimli sayılabilecek bir ihtilâc-nâme örneğidir. Bu makalede eserin, Latin harfli metni ortaya konmaya çalışılacak ve yakın zamanda yapılmış bazı çalışmalarla içerik olarak karşılaştırılacaktır. Bunun yanında metinde dikkati çeken dil ve imla özelliklerine de değinilecektir. Makalenin sonuna da eserin yazma nüshası eklenecektir.

Anahtar Kelimeler: İhtilâc-nâme, seçir-nâme, fal

Abstract

Using various fortune-telling methods to get information about the future is an action that people have been doing for hundreds of years. The texts describing fortune-telling date back to the first written works of Turkish literature. The event of waiting for news from the future as a result of seyirme or ihtilac, which is a product of the tradition, has an anonymous feature in this respect. Inferences about watching are generally based on names such as Cafer-i Sadık, İskender and Danyal. The manuscript that will be discussed in this article is of the type of ikhlâc-nâme, which is a kind of fortune-telling book. Based on the twitches in the human body, these kinds of works that make interpretations about the future of the person appear as a separate book or among various other books. The work we are examining in this study is a prose written in prose and registered in the Manuscripts catalog of Ankara University Faculty of Theology. This work, with 129 twitches belonging to 119 limbs, is an example of an ikhlâc-nâme that can be considered medium volume. In this article, the Latin script of the work will be tried to be revealed and will be compared with some recent studies in terms of content. In addition, the remarkable language and spelling features in the text will be mentioned. A manuscript copy of the work will be added at the end of the article.

Keywords: Ihtilac-name, segir-name, fortune-telling

Giriş

Geleceğe dair yapılan çıkarımların zamanla bir sisteme oturtulup yazıya geçirilmesiyle doğan fal kitaplarının bir türü olan ihtilâc-nâmeler, kişinin bedenindeki istemsiz kasılmalar, yani seğirmeler yoluyla, ona geleceğinden haber vermeyi amaçlamıştır. Kütüb-i ihtilâc veya seğir-nâme adlarıyla da karşılaştığımız ihtilâc-nâmelerin tespit edilenlerinin büyük kısmı mensurdur. Geleneksel olarak müellifler ihtilâc-nâmeleri büyük bir zata dayandırırılar, “Falan kişiden rivayet edilir ki ...” gibi bir kalıpla başlayarak bilgi veren müellifler, rivayetleri nereden edindiklerine dair bilgi vermemektedir. İhtilâc-nâmelerin dayandırıldığı kişiler İskender-i Zülkarneyn, Hz. Danyal ya da incelenen örnekteki Harun Reşid gibi halkın zihninde yer edinmiş kişilerdir.

“İhtilâc” kelimesi Kâmûs-ı Türkî’de “*çarpınma, çarpındı, seğirme*”; Lehçe-i Osmânî’de “*helecân, ditremek, yürek oynamak, çarpındı, telâş itmek*”; Devellioğlu’nda “*1. çarpıntı, çarpınma. 2. seğirme. 3. eller gevşeyip büzülme. 4. havale nöbeti tutma.*” anlamlarıyla geçmektedir. “İhtilâc-nâme” için ise “*yüzün ve gözün seyirmesi hakkında yazılan bir çeşit mensur falnâme, fal kitabı.*” tanımı yapılmıştır (Devellioğlu, 2008, s. 419).

“Geçmiş eski Uygur Türkçesi metinlerine kadar uzanan Seğir-nâme’lerin dünya kütüphanelerinde Seğir-nâme veya ihtilâc-nâme adı altında müstakil veya Ta’bir-nâme’ler içerisinde birçok nüshasının bulunduğu bilinmektedir.” (Sertkaya, 2011, s. 1533). Bu denli eski bir geleneğin Anadolu coğrafyasındaki yankılarını takip etmek açısından, kütüphanelerimizde bulunan ihtilâc-nâmeler değerlidir.

Ülkemizde bu alandaki ilk çalışmalardan birini Muammer Kemal Özergin yapmıştır (Özergin, 1967). Şahsi kitaplığındaki küçük hacimli bir yazmayı tanıtmış ve bu eserin Latin harfli metnini vermiştir. Daha sonraları Halil Ersoylu, Mevlânâ Müzesi (Ersoylu, 1985) ve Topkapı Sarayı (Ersoylu, 1992) kütüphanelerinde kayıtlı iki örnek üzerinde çalışmıştır. Metinlerin tıpkibasımaları ve transkripsiyonlu çevirilerini vererek dil ve imla özelliklerini incelemiştir. Recep Karaatlı ise Gaziosmanpaşa Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı öğrencisi Ayşegül Suna’nın şahsi kitaplığında bulunan bir ihtilâc-nâme örneğinin Latin harfli metnini vererek dil ve imla özellikleri üzerinde durmuş, ardından eserin gramatikal dizinine ve tıpkibasımına yer vermiştir. Yusuf Ziya Sümbüllü de ihtilâc-nâmeler üzerine mesai harcayan araştırmacılarından birisidir. Erzurum Atatürk Üniversitesi Seyfettin Özege Kitaplığı’nda kayıtlı mevzubahis türün iki mensur örneğini inceleyip metinlerini ve sözlüklerini hazırlamıştır (Sümbüllü, 2007). Bunun akabinde 2010 yılında 17 tane ihtilâc-nâme örneğini incelediği kitabını yayımlamıştır (Sümbüllü, 2010). Yine 2010 yılında Sezer Özyaşamış Şakar tarafından yayınlanan bir makale de Ankara Milli Kütüphane Yz. A 2511 numarada kayıtlı bir ihtilâc-nâmeyi konu edinmiştir. Bu çalışmada ihtilâc-nâme türü ve bu tür üzerine yapılan çalışmalar hakkında bilgi verildikten sonra eserin Latin harfli metni ve sözlüğü sunulmuştur (Özyaşamış Şakar, 2010). Sümbüllü, önceki çalışmalarına ek olarak Mevlânâ Sevâdî’ye ait bir ihtilâc-nâmenin Topkapı Sarayı Müzesi Türkçe Yazmalar 269 numarada, İstanbul Araştırmaları Enstitüsü Şevket Rado Yazmaları 525 numarada ve Bibliothque Nationale de France Kütüphanesi Turc 21 numarada kayıtlı

nüshalarını tanıtmış, Şevket Rado ve Bibliotheque Nationale de France kütüphaneleri nüshalarını karşılaştırarak ihtilâc-nâme metnini vermiştir (Sümbüllü, 2014). Bu noktada ilgi çekici olan şey eserin mesnevi nazım şekliyle kaleme alınmış olmasıdır. Mehmet Yastı da Bibliotheque Nationale de France 178 numarada kayıtlı bir mecmuanın içinde kaydedilmiş bir ihtilâc-nâmeyi transkripsiyonlu çeviri olarak vermiş, bazı dil özellikleri üzerinde durmuş ardından da başka örneklerle karşılaştırma yoluna gitmiştir (Yastı, 2015). Levent Kurgun Vatikan Kütüphanesi'nde Borg. Turco 79 numarada kayıtlı olan bir eseri tanıtarak, transkripsiyonlu metnini vermiştir (Kurgun, 2018). Son olarak Kayaokay, bu konuda çalışacaklar için mevcut ihtilâc-nâmelerin metin ve akademik çalışmalar hakkında ayrıntılı liste dökümünü sunup şahsi kitaplığında yer alan bir ihtilâc-nâme yazmasını incelemiş, metin ve tıpkıbasım olarak yayımlamıştır (Kayaokay, 2020).

“Hâzâ Kitâb-ı İhtilâc-nâme” Üzerine

İncelediğimiz ihtilâc-nâme, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Kütüphanesi, Yazmalar Kataloğunda 1641 numarada kayıtlı olan yazmadır. Neredeyse diğer tüm ihtilâc-nâmeler gibi bu eserin de yazarı bilinmemektedir. Eserin kütüphane bilgilerinde veya içeriğinde müellif hattı mı yoksa müstensih hattı mı olduğuna dair bir bilgi yer almamaktadır. Bununla birlikte eserin yazılış tarihi hakkında da elimizde bir veri yoktur. Ancak eserde serçe parmağın karşılığı olarak geçen “sırça parmak” tabirinden ötürü eserin yazılış tarihini yaklaşık olarak 15-17. yüzyıllara tarihlemek mümkündür. Çetin'e göre bu kullanım ilk olarak 15. yüzyılda görülmeye başlanmıştır. 18. Yüzyılda ise sırça ve serçe kullanımları birlikte görülmektedir (Çetin, 2012, s. 1222). Eserdeki sırça kelimesinin kullanım birliğini de gözetererek, kesin olmasa da telif tarihinin bu yüzyıllar arasında olduğunu düşünebiliriz.

Çalışmamıza konu olan yazmanın tavsifi şöyledir: Toplam beş varaktan oluşan yazmanın her sayfasında 17 satır bulunmaktadır. Yazısı okunaklıdır. Sayfaların kenarları yıpranmış, yer yer yırtıktır. Cildi ise yukarı kısımdan hafif ayrıktır. Sağ üst köşelere kurşun kalemle sonradan varak numaraları yazılmıştır. Ancak bu noktada bir hata yapılmış olabilir. 109 numaradan sonra 160 numaradan devam etmiştir. Muhtemelen sayıları yazan kişi dalgınlıkla bir çentik koymuştur. Biz metni Latin harflerine aktarırken varak numaralarında 110 numaradan devam etmeyi tercih ettik. Metinde silik olan veya okuyamadığımız yerler boş bırakılmıştır.

Yazmanın giriş kısmındaki iki sayfada “*Muhtasar Ta'bir-nâme*” adıyla bir rüya tabiri kısmı yer almaktadır. Bu kısımda Harezmi sultanlarına dayandırılarak hazırlanmış olan bir rüya tabiri tablosu bulunmaktadır. Buna göre rüyada görülen nesnenin Arapçasının ilk harfine göre, tabloya bakarak rüya yorumlanmaktadır.

Tabir-nâmeden sonra esas metin başlamaktadır. “*Hâzâ Kitâb-ı İhtilâc-nâme*” başlığıyla esere giriş yapılmaktadır. Eserde başlıklar ve cümle başları kırmızı mürekkeple yazılmıştır. İhtilâc-nâmenin girişinde müellif, eserini “İskender-i Zülkarneyn”e dayandırmış ve “Hârûn-ür-Reşîd”in bununla övündüğünü söylemiştir. Allah'tan yardım istenerek ihtilâclara geçilmiştir. “Eger segirse olur.” kalıbıyla bedendeki organlar ve çeşitli uzuvlar yorumlanmıştır. Bütün yorumlar bitirildikten sonra da “İnşâallahu Teâlâ” denerek eser tamamlanmıştır. Belirtmek gerekir ki her yorum için “Eger” yazılmamıştır. Bu bilinçli bir tercih midir yoksa yazarın isteği dışında bir hata

mıdır bilinmemektedir. Ancak metinde atıldığı kabulüyle hareket edilmiş ve yazılmayan yerlerde “[Eger]...” şeklinde düzeltmeye gidilmiştir.

Elimizdeki eser eksiksiz bir ihtilâc-nâme değildir. Müelliften mi yoksa müstensihinden mi kaynaklı olduğunu bilmediğimiz birtakım eksiklikler vardır. Mesela yorumlanan uzuvların bir kısmı eksiktir. Diğer örneklerle karşılaştığımızda eldeki örnekten daha kapsamlı eserlerin varlığını görmekteyiz. Öte yandan burada olan bazı uzuvların da diğer örneklerde olmadığını söyleyebiliriz. Karşılaştırmalı tabloda bunların bir kısmı gösterilecektir. Metinde geçen uzuvlarda da zaman zaman karışıklıklar olabilmektedir. Bir uzvun sağ mı sol mu olduğunu yazmamak, bir uzvun bir tarafını yorumlayıp diğer tarafını atlamak gibi aksamalar göze çarpmaktadır.

Uzuvların büyük kısmı için tek bir yorum yapılmıştır. Ancak az sayıda uzuv için birden fazla yorum verilmiştir. Sol elin baş parmağı iki ayrı yerde yorumlanmıştır. Bu tekrarın arka arkaya değil de ayrı yerlerde yapılmış olması bize, istemsizce yapılmış bir hata olduğunu düşündürmüştür. Ayrıca bir yerde de “seğirse” kelimesi sehven iki sefer yazılmıştır.

Dil ve İmla Özelliklerinde Dikkat Çeken Noktalar

Metnin dili oldukça sadedir. Türün diğer örneklerinde de görülebileceği gibi halk diline oldukça yakındır. Arapça-Farsça kelimeler az kullanılmıştır, terkip ise neredeyse hiç bulunmaz. Anlamayı zorlaştıran unsurlara yer verilmemiş, söz sanatlarına başvurulmamıştır. Ancak bazı kalıplaşmış Arapça ifadeler beş yerde kullanılmıştır. “ve kıs ‘ala hâzâ”, “Billâhi’t-tevfik”, “ne’üzubillah”, “İnşâ’allahu Te’âlâ”, “Temmetü’l-temâm”.

Metinde harekelendirme yapılmamıştır. Sadece şeddeli kelimeler ve “a” okunan (İ) gösterilmiştir. Üslup olarak sürekli “Eğer ... seğirse ... olur.” kalıbıyla kurulan cümlelerden oluştuğu için kaçınılmaz bir monotonluk vardır. Ancak bu tarz eserlerde okuyucu çoğunlukla metnin tamamına değil de sadece kendisini ilgilendiren kısmına odaklandığı için, bu monotonluğun okuyucu için çok büyük bir sorun teşkil etmeyeceği söylenebilir.

Dikkat çeken bir diğer husus ise metnin bir erkek için yazılmış olmasıdır. Aşağıdaki listede görüldüğü gibi, tabir edilen uzuvlardan cinsiyet belirtenler yalnızca erkeklere aittir. Bu yönüyle eril bir metin olduğu söylenebilir. Tabirlerde ise cinsiyet bildiren herhangi bir ifadeye rastlanmamıştır. “Kişi, kimse, kimesne” gibi belgisiz zamirlerle yorumlar yapılmıştır. Bu tür eserlerde genel olarak eril ifadelerin kullanılması Klasik Türk edebiyatının beslendiği kaynaklar ve olaylara İslamî bir perspektif ile yaklaşımın eserlere yansması şeklinde izah edilebilir. Kadın bedeninin mahrem olması bu fikre temel teşkil edebilir.

İhtilâc-nâme metninde hitap, hep 3. tekil şahsadır. Çoğunlukla birer cümle ile uzuvlar yorumlanıp sıradakine geçilmiştir. Seğirmeler yorumlanırken bir uzuv bir başkasıyla kıyaslanmamış, kendi içinde değerlendirilip yorum bitirilmiştir. Sadece bir yerde “gine” kelimesiyle seğirme kendinden öncekilerle bağlanmıştır.

“[Eger] **dördüncü parmağı** segirse gine ceng ide.” [111a-5]

Metinde yazım konusunda genel olarak bir tutarlılık olduğu söylenebilir. Ancak bazı yerlerde genel kullanımın yanında küçük fakların olduğu da görülebilmektedir. Örneğin “dost” ve “düşman” kelimelerine bakıldığında, “dost” kelimesi metinde 9 kere geçmektedir. Bunlardan 8’inde “dōst¹”, 1’inde ise “dost²” şeklinde yazılmıştır. “Düşman” kelimesi ise metinde 10 kere geçmektedir. Bunların da 9’u “düşmen³”, 1’i ise “düşmān⁴” şeklinde yazılmıştır. Mensur bir metinde, vezin veya kafiye kaygısı yokken görülen az sayıda ikiliklerin olması olağandır. Bunu hatalı yazıma yormak mümkün olabilir.

Metinde dikkat çeken bir diğer husus “-ذ-” nöbetleşmesidir. Bu durum “şād” kelimesinde karşımıza çıkar. Kelime 5 yerde “şād” şeklinde, 15 yerde ise “şāz” şeklinde kaydedilmiştir. Bu ikiliğe neyin neden olduğunu kesin olarak bilmek güçtür. Müellifin/müstensihin, her ikisi de kullanılan bu kelimelerin ikisini birlikte hatta bazen arka arkaya cümlelerde kullanıyor olması dikkat çekmektedir.

Örnek 1: “şādumān ola” (108b-11), “şād ola” (108b-16), “şād ola”(110a-7).

Örnek 2: “şāzlığa irişe” (108a-14), “şāzlık ve baylık bula” (108b-8), “şāz ola” (110b-14)

Bunların dışında metinde “añ-” fiilinin imlası “اڭ” ile değil “ان” yapılmıştır. Yine “اڭ” ile yazılması gereken “eñek” kelimesi “ان” ile yazılmıştır. “ile” edatı ise “إله” şeklinde değil “اله” şeklinde yazılmıştır.

İhtilâc-nâmede Türkçe fiiller kullanılmıştır. Metinde geçen fiiller aşağıda verildiği gibidir.

ol- (62)	gir- (8)	git- (6)	an- (5)	gel- (6)
işit- (1)	yetiş- (5)	gör- (13)	segir- (120)	h̄orla-(1)
utan- (1)	çek- (4)	sevin- (25)	it- (20)	bul- (30)
kırtul- (6)	iriş- (6)	düş- (2)	sög- (1)	yi- (1)
eyle- (3)	koçuş- (1)	yalvar- (1)	kııl- (2)	işle- (6)
yap- (1)	değiş- (1)	otur- (1)	h̄arca-(1)	geçür-(1)
söyleş- (2)	kal- (1)	dön- (1)		

¹ 108a-5,7; 109a-1,3; 109b-12,15; 110a-1; 110b-10

² 108a-1

³ 106b-9; 107b-1,3,4; 109a-3,15,17; 109b-11; 110b-7

⁴ 108b-17

Uzuvların Seğirmelerine Yüklenen Anlamlar⁵

Uzuvlar	Yüklenen Anlamlar	Uzuvlar	Yüklenen Anlamlar
baş (orta)	+	dirsek (sol)	+
baş (çevre)	+	bilek (ikisi üst)	+
baş (sağ)	+	bilek (alt) ⁶	+
baş (sol)	+	el (sağ)	+
alın	+	el (sol aya)	+
alın (sağ)	+	el (sağ baş parmak)	+
alın (sol)	+	el (sol baş parmak ⁷)	+
kafa	-	el (sağ ⁸ işaret parmak)	- / +
kulak (sağ)	+	el (sağ orta parmak)	+
kulak (sol)	-	el (sağ yüzük parmak)	+
kulak (sağ meme)	+	el (sağ serçe parmak)	- / +
kulak (sol meme)	+	el (sol baş parmak[9])	- / +
kulak (sağ delik)	+	el (sol işaret parmak)	+
kulak (sol delik)	- / +	el (sol orta parmak)	+
kulak (sağ arka)	+	el (sol yüzük parmak)	+ & +
kulak (sol arka)	+	el (sol serçe parmak)	+ / -
kaş (sağ)	+	koltuk (sağ)	-
kaş (sol)	+	koltuk (sol)	+
kaş (ikisi)	+	göğüs (sağ)	-
göz ve kaş (sağ)	- / +	göğüs (sol)	+
göz (sağ iç)	-	göğüs (arka)	-
göz (sol iç)	+	göğüs (ikisinin ortası)	+

⁵ Seğirmelerin metinde yorumlanma sırası gözetilmiştir. İyiye yorulan seğirmeler (+), kötüye yorulanlar (-) ile gösterilmiştir. İyi/kötü başlayıp sonu kötü/iyi olan yorumlar için (/) işareti kullanılmıştır. Birden çok yorumu olan seğirmeleri göstermek için (&) işareti kullanılmıştır.

⁶ Sağ-sol ayrımına gidilmemiştir.

⁷ İki kere yorumlanmıştır.

⁸ Sağ baş parmaktan sonra sol baş parmak yorumlanmış, sonra taraf belirtmeden “ikinci parmak” diye devam edilmiş. Ama aşağı satırlarda sol el baş parmaktan başlayarak yorumlandığı için burada belirtilmeyen parmaklar sağ olmalıdır.

göz (sağ kuyruk ⁹)	+	bel	+ & +
göz (sol kuyruk)	+	göğüs (alt)	-
göz (sağ üst kapak)	+	karın (sağ)	+
göz (sağ alt kapak)	-	karın (sol)	- / +
göz (sol alt kapak)	+	göbek	+
göz (sağ üst kirpik)	+	kasık (sağ)	-
göz (sağ alt kirpik)	+	kasık (sol)	+
göz (sol üst kirpik)	-	kasık	+
göz (sağ çevre)	+	zeker ¹⁰	+ & +
göz (sağ bebek)	+	haya (sol)	- / +
göz (sol bebek)	-	dübür ¹¹	+
göz (sağ yüze doğru)	+	dübür (sağ yan)	+
göz (sol yüze doğru)	+	dübür (sol yan)	+
yüz	+	uyluk (sağ)	-
yüz (sağ)	? ¹²	uyluk (sol)	+
yüz (sol)	- / +	diz (sağ)	+
burun (sağ delik)	+	diz (sol)	+
burun (sol delik ¹³)	-	baldır (sağ)	-
yanak (sağ)	+	baldır (sol)	+
yanak (sol)	- & - & -	topuk (sağ)	+ & + & +
ağız (sağ köşe)	+	topuk (sol)	-
ağız (sol köşe)	+	ayak (sağ arka)	+
đudak (alt)	+	ayak (sol arka)	+ & +

⁹ Gözün şakak tarafındaki ucu.

¹⁰ Erkeklik organı.

¹¹ Makat.

¹² Bu seçirmenin sonu yazılmadığı için olumlu mu olumsuz mu bilinmemektedir.

¹³ Metinde, bizce yanlışlıkla, “yanı” şeklinde kaydedilmiştir. İlgili bölümde dipnotta fikirlerimizi belirttik.

dudak (üst)	-	ayak (sağ alt)	+
dil	+	ayak (sol alt)	+
enek ¹⁴	- / +	ayak (sağ baş parmak)	+
enek (çukur)	+	ayak (sağ ikinci parmak)	- / +
boğaz	+ & -	ayak (sağ orta parmak)	-
boyun (sağ yan)	+	ayak (sağ dör parmak)	-
boyun (sol yan)	+	ayak (sağ serçe parmak)	+
boyun	-	ayak (sağ tüm parmaklar)	+
omuz ¹⁵	+	ayak (sol baş parmak)	+
omuz (ikisi)	-	ayak (sol ikinci parmak)	+
talı ¹⁶ (sağ)	+	ayak (sol orta parmak)	+
talı (sol)	+	ayak (sol dör parmak)	- & -
pazu (sağ)	+	ayak (sol serçe parmak)	+
pazu (sol)	+	ayak (sol tüm parmaklar)	+ & +
dirsek (sağ)	-		

Yukarıda tam listesi verildiği gibi, metinde geçen 118 uzuv için yapılan toplam 129 seğirme bulunmaktadır. Seğirmelerin 101 tanesi olumluyken 28 tanesi olumsuzdur. Uzuvlardan 93 tanesi için yapılan seğirmeler olumludur. Bunların 10 tanesi olumsuz gibi başlar ancak neticesi olumlu olur. 24 uzuv için yapılan seğirmeler olumsuzdur. 1 uzuv için olumlu başlayan seğirme olumsuz bitmektedir. 1 uzuv için (boğaz) ise biri olumlu biri olumsuz iki farklı seğirme yapılmıştır. Toplam 11 uzuv için birden fazla ve birbirinden farklı seğirmeler yapılmıştır. Bunların biri dışında (boğaz), tüm örneklerde, bütün seğirmeler sadece olumlu ya da sadece olumsuzdur. Ancak bir örnekte hem olumlu hem de olumsuz iki farklı seğirmeye yer verilmiştir. Bir uzuv için ise (yüzün sağ yanı)

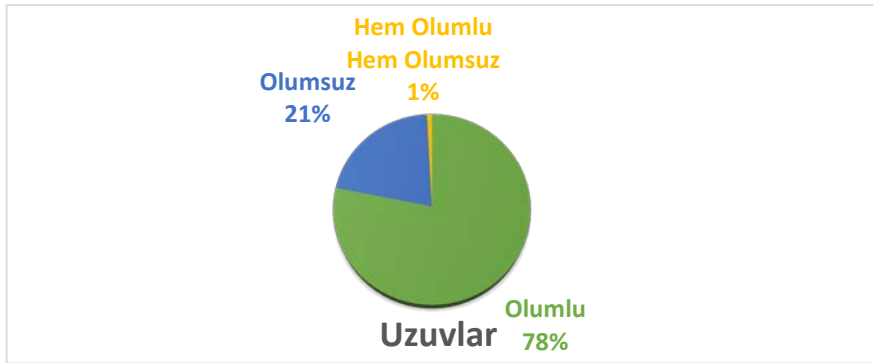
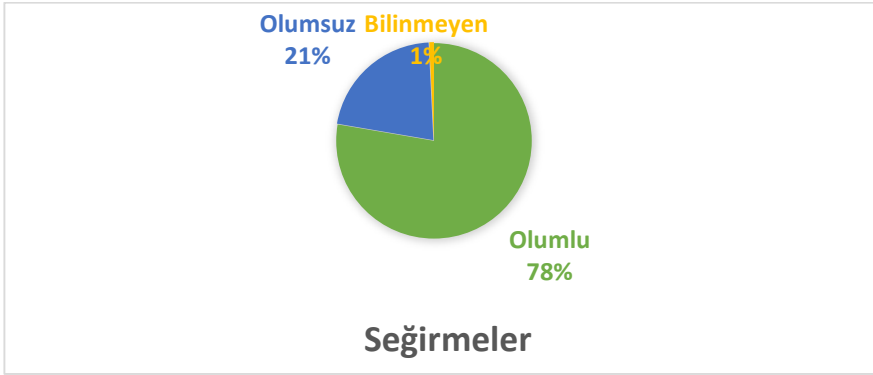
¹⁴ Çene, çene kemiği.

¹⁵ Burada sağ-sol ayrımı yapılmamış, tek omuz için yorumlanmıştır.

¹⁶ Kürek kemiği.

seğirmenin sonu yazılmadığı için bir hüküm verilememektedir. Aşağıda bu bilgilerin grafik hali verilmiştir.

Kötüye yorulan seğirmelere baktığımız zaman, 25 uzvun 18 tanesi bel seviyesinin üstündeyken 7 tanesi bel altında kalmaktadır. Aynı şekilde kötüye yorulan uzuvların 11 tanesi vücudun sağındayken, 12 tanesi ise solunda yer almaktadır. 3'ü ise vücudun ortasındadır. Halk inanişında sağ taraf uğurlu sol taraf uğursuz kabul edilir. Örneğin bir yere sağ ayakla girmek, yemeği sağ elle yemek, sağ yan üzerine yatmak, büyüklerin sağ ellerini öpmek gibi birçok -artık adetleşmiş- hareketin temelinde bu inaniş yatar. Aynı şekilde Kirâmen Kâtibîn'den sağ omuzdakinin sevapları sol omuzdakinin günahları yazması, ölünce amel defteri sağ eline verilenin cennetlik, sol eline verilenin cehennemlik olması gibi İslam literatürüne dair inanişlar da toplum bilincinde bunu destekler. Buna rağmen incelediğimiz ihtilâc-nâmede kötüye yorulan sağ ve sol uzuvlar arasında, sayı bakımından anlamlı bir fark olmaması ilgi çekicidir.

Karşılaştırma İhtilâc Tablosu

İncelenen bir eseri hakkıyla değerlendirmek için türünün başka örnekleriyle karşılaştırmak elzemdir. Makalenin sınırlarını aşmamak adına seçtiğimiz üç çalışmada

geçen yorumlarla elimizdeki eserde geçen yorumları bir tablo halinde karşılaştırmaya çalışacağız.

	Seğirmeler ¹⁷	İ	İ1 ¹⁸	İ2 ¹⁹	İ3 ²⁰
1)	başınıñ ortası	māl ve ululuk mertebesi bula	devlet ve ululuk bula	māl bula, ululuk bula	şeref-i devlet bula eger pādīşāhlığa lâyıķ ise pādīşāh ola
2)	başınıñ çevre yanı	yād kişiden ululuk ve menfa'at bula	ululuğa ire ve māl bula	yād kişiden ululuk bula	hicr-i māl ve bir yād kişiden ululuk bula
3)	şaq yanı	bir kavim üzerine ululuk bula	sefere vara tiz girü gele	bir kavim üzerine ulu ola	bir kavim üzerine ululuk eyleye
4)	başınıñ şol yanı	sefere gide girü tiz vağanına gele	ululuğa ire gönlinde olan murādına yetiše	sefere vara girü tiz gele	şāzlığa iriše ve sefere vara tiz gele
5)	alnı	sefere gide, işi murādınca hāşıl ola	dilegi yerine [gele] māl bula	oğlu ucundan eylük göre
6)	alnınıñ şaq yanı	oğlu ucundan eylük göre	haber iriše	oğlu uçından eylik göre veyā istediğın bula

¹⁷ İncelediğimiz yazmada tespit ettiğimiz uzuvlar dikkate alınmıştır. Metnimizdeki seğirmelerin karşılıkları İ sütununda belirtilmiştir.

¹⁸ Yastı, 2015.

¹⁹ Kayaokay, 2020.

²⁰ Kurgun, 2018.

7)	alnının şol yanı	istedügi gibi bula	murādına ire	ne isterse bula	sefere gide murādına irişe şāz ola
8)	ķafası	māl cihetinden azacuķ ğuşşa çeke	māl cihetinde azacuķ ķayğu göre	māl cehtinden azaçık ķayğuya düşe
9)	şaq ğulağı	eyü söz işide	ululardan eyü söz işide	eyü söz işide	eyü söz işide
10)	şol ğulağı	anı yavuz lafla analar	düşmānuñ helaklığın işide düşmānları yaramazlığ-ıla añalar	yavuz söz ile añalar	anı yaramazlığıl a añalar
11)	şaq ğulağuñ yumuşaqı	kimse ile ceng ide üstün ola	ķişi-ile ceng ü ğavġā ide anuñ sözi üstün ola	ķişi ile ceng ide sözi üstünde ola	bir kimseyile ceng ide ammā sözi üstün ola
12)	şol ğulağuñ yumuşaqı	ululuk ve beglik bula	dōstlarla eyü ola	ululuk ve beglik bula	ululuk bula eylükile añıla
13)	şaq ğulağuñ deligi	geh geh sever bir dostdan eyülük göre	dōstından eylük ğaberin göre ve işite	dostundan eylük göre	bir dostdan eylik göre
14)	şol ğulağuñ deligi	azacuķ ķayğuya düşe velakin tiz geçe	azacuķ kayğu çeke	azacük ķayğu göre	azaçık ķayğuya düşe girü tiz şāz ola
15)	şaq ğulağuñ ardı	bir kimse ile söyleşe,	bir kimesne ile savaşa	ķişi ile söyleşe, sözi üstünde ola	ħalk arasında

		anuñ sözi üstün gele	onuñ sözi üstün ola		sözi gâyet kabûl ola
16)	şol kulağun ardı	dostı anı eyülükle ana	bir dōsta armağan göndere	dostundan eylük göre	bir dost anı eylügile aña hayır haberler işide
17)	şag kaçı	erkek oğlu ucundan şazlık [göre]	şaz olasin ya dōst ucundan eyulik göresin	şazılık göre yâ erkek oğlundan veyâ dostundan	şazlık göre veyâ erkek oğlu ucundan yâhûz bir dostdan eylik göre
18)	şol kaçı	bî-niyâzlık bula	bî- niyâzlık ve baylık göresin şaz ola	bî-niyâzlık ide veyâ baylık göre	bî-niyâz baylık bula inşâ' a te'âlâ dost anı hayırla aña
19)	iki kaçı bile	bir dostundan sevine _____ göre	bir dost zîrârın göre şaz ola
20)	gözi ve şag kaç[1] ikisi bile	ğuşşalar ola âhîrine sevine	bir dōstun mevti haberini işide ammâ mîrâşın yiyüp çok şafâlar süre	murâdı halîl ola	murâdına erişe ve eydürler eyü hüyan yavuz huya döne
21)	şag gözi içi	eyü hūdan bed-hūya döne	eyü hūyan yavuz hūya döne
22)	şol gözi içi	murâdına irişe	murâdınca şazlık göre
23)	şag gözi kuyruğı	mâl ucundan şaz ola	er oğlundan sevine	mâl uçından sevine ya pâdişâhdan

					bir murād iriše
24)	şol gözi kıuyruğı	oğlān ucundan sevine	oğlancuğınd an sevine yāhūz şāz rāhat ola
25)	şāğ gözi üst kapağı	şāzlığa iriše	şāz ola şāzılığa iriše	şāzılığa iriše	şāzlığa iriše ve rāhatlık ve baylık süre
26)	şāğ gözi aşāğı kapağı	bir nesne için melūl ola	bir nesne için melūl olup ağılaya	şāzılık ve rāhatlık göre, bir nesne ucundan melūl ola	bir nesne için melūl olup ağılaya
27)	şol gözi aşāğı kapağı	sevine, rāhat ola	azacük ğam göre girü tiz giçe şāz ola ve rāhat ola	şāzılık göre	şād rāhat ola
28)	şāğ gözi yukaru kirpigi	kimesne göre sevinüb şād ola	bir kimseyi göre çokdan görmemiş ola	bir kimesne göre kim çokdan görmemiş ola
29)	şāğ gözi aşāğı kirpigi	bir ulu ucundan şāz ola	bir ulu kimesne için şāz ola
30)	şol gözi yukaru kirpigi	anı çirkin adıyla analar	bir nesne ile añıla	şāz ve rāhat ola
31)	şāğ gözi çevresi	bir hoş nesne ucundan nā-gāh sevine	azacuk hastalık göre	bir nesne ucundan şāzola, az hastalık iriše	her ne murādı varısa hāşıl ola ve eydürler

					azaçık hastalığa yetişe
32)	şâğ gözi bebegi	‘ illetden kurtula	bir zamân âdemîler diline düşe yaramazlıg- ıla añalar	‘ illeti varsa halâş ola	‘ illeti varısa ‘ illetden kurtıla
33)	şol gözi bebegi	bir zamân âdemîler diline düşe, yaramazlıgı a analar	ol kimesne mekke’ye varup nûr göre	âdemîler diline yaramazlığa düşe	bir zamân dile düşe yaramazlığa
34)	şâğ gözi yüzinden yana	sevîne şâz ola	bir kimse sevdüğinden ayırup günâhkâr ola hem kendü ağlaya hem ayurduğı ağlaya
35)	şol gözi yüzinden yana	edâ-yı oğlân ola	sevdüğünün boynına çol bağlaya
36)	cümle yüzi	şâzlık ve baylık bula
37)	yüzinün şâğ yanı	kimse ile ... ²¹ ide
38)	yüzinün şol yanı	biraz guşşa yetişe, yine tiz şâd ola
39)	burnı şâğ deligi	şâdumân ola	delîldür şâz ola	şâz ola	şâz ola

²¹ Metinde boş bırakılmıştır.

40)	burnı şol [deligi]	bir nesne içün ğuşşalar ola	ķayğuya düşe yāhūz zahm dege ya sögmek işide	ķayğuya yetişe	ķayğulu ola yāhūz tenine zahm irişe yāhūz sögmek irişe
41)	şag yanağı	ħastelikden ķurtula	ħaste ise ħalāş ola ve şāz ola	ħaste ola girü tızcek ħoş ola	ħasta ise şifā bula ğuşşalu ise şāz ola
42)	şol yanağı	bir iş işleye kim andan utanur yāhūd ‘ayb gele yā sögmek vāķı‘ ola	bir iş işleye kim andan utana yāhūz ğāyib göre sevinesin	bir iş işleye andan utana, bir ğāyib kişi göre veyā bir söz işide	bir iş işleye kim utana veyā ğāyib gele
43)	ağız şag kōşesi	ğā ‘ib kimesne girüye gele	ululuk bula ²²	ululuk bula	ululuk bula
44)	ağız şol kōşesi	şād ola	şāz ola	şāzıluķ ola	kimsesi ğāyib ola girü añıla
45)	aşığı dudığı	cümle düşmānın zelil ide	düşmānı zelil eyleye ħacālet-ile şıya	düşmān dilin muħabbet ile şıya	düşmānın ħor ħaķır eyleye ħüccetile şıya
46)	yuķaru dudığı	dōst anı ħorlaya	ğāyıbdan kimsesi gele görüşe	ğāyib kimsesi varsa gele	bir ğāyib gele ba‘zılar dimişdür kimse ile ceng ide ve ba‘zılar dost ola dirler

²² “ağzın sağ/sol yanı” şeklinde geçmektedir.

47)	dili	kimesne ile ceng eyleye ğavġā galebe ola	kimesne ile fāhişe söyleye	ceng ide, ħāceti revā ola. Her ne söylerse Ĥaĥ kıatında maĥbūl ola, bir dostuna iriřūp selāmet gele	elinde ceng ide veyā bir kimseyile fāhiř řōyleře
48)	enegi	bir dūřmen ile ceng idūb yine dōst olalar	ceng ide ve dūřmānlıĥ belūre iki [dō]stuñ arasında	girū ceng ide ve dost ile anuñ arasında dūřmānlıĥ belūre	dostıla anuñ arasında dūřmānlıĥ belūre
49)	enegi çuĥurı	eyilük ile analar	kimesne anı eylük-ile aña	bir kimesne anı eylükle aña	eylükile añıla
50)	boġazı	ĥoř ta'ām yiye, yāĥūd ta'ām ucundan ġam-nāk ola, ġuřřalu ola	ĥoř ta'ām yiye	ĥoř ta'ām yiye, ta'ām içün gam-ġin ola	ĥoř ta'ām yeye ba'zılar dimişdür kim ġamnāk ola
51)	boynı řaġ yanı	menfa'ati māl ı çoĥ ola	māl bula	māl bula	māl bula çoĥ menfa'atıla çoĥ fāyide ġöre
52)	boynı şol yanı	māl eline gire	māl bula renc-ile	māl bula ammā renc ile bula	ĥazīne eline gire ba'zılar dimişdür māl bula zaĥmetile
53)	boynı küllisi	ne'üzubillah sadaĥa vire, feryād ide,	řadaĥa vire namāz kıлмаĥ	řadaĥa virmek ve namāz	ĥaĥĥdan aña ġāzab gele řadaĥa

		namâz kıla, tevbe ide, Ḥaqq-te'âli belâyı ve kazâyı def' ide	gerek ve hem haqq ta'âlâ'ya yalvarmak gerek tâ kim belâ-yı 'azmi üstünden gidere	kılmağ tesbîh ve tehlîl eylemek gerekdür tâ kim Ḥaqq Te'âlâ ol belâyı anda men' ide	virmek gerek namâz kılmağ gerek allaha tesbîh ve istiğfâr itmek gerek tâ kim haqq subhânehu ve te'âlâ ol belâyı anuñ üzerinden şava
54)	omuzu ²³	pâdişâhlık ve râhatlık bula	bir ulu pād- şâhlık bulup râhat ola ²⁴	beglük ve rahatluğ bula ²⁵	beglik ve ululuğ bula ²⁶
55)	iki omuzı bile	kimesne ile harb eyleye	şâzlık bula
56)	sağ talu	ululuğ bulub râhatlık bula	eyülük ve şâzılık ve eyü menfa'atlar ide	ni' met ve 'izzet bula
57)	şol talu	eyülük ve şâzlık bula	bay ola	eylik ve şâzlık bula fa'lı hâşıl ola
58)	sağ bâzû[sı]	görüşe kocuşa	ni' met ve 'izzet bulup şâz ola	ni' met ve şâzılık ve rahmetlülük bula	ululuğ ve baylık bula

²³ Sağ/sol belirtilmemiştir.

²⁴ Sağ omuz.

²⁵ Sağ omuz.

²⁶ Sağ omuz.

59)	şol bāzūsı	yitirdigin bula	yavu kılunmuş nesne var- ısa bulub şāz u hurrem ola ve dōst cemālin görüp feraḥ hāşıl ide	yav[u] kılunmuş nesne bula	yavu kılunmuş nesne bula ve şihhat bulub dīzār göre
60)	şağ dirsegi	düşmene yalvara, anuñçün bir miqdār ğuşsa ola	düşmāndan sehel ğam göre	düşmān belüre ve sehel ğam göre şonra şāz ola	düşmān belüre sehel ğam göre andan şāz ola
61)	şol dirsegi	māl bulub şāz ola	eylükler göre ve şāzılık bula	māl bula şāz ola	çok māl içün ğāyet şāz ola
62)	iki bilegi üstü	düşmenine kīn dutub mağşūdı hāşıl ola
63)	bilegi altı	bir kavm üzerine ululuğ eyleye
64)	şağ eli	māl bulub sevine	çok māl bula şāz ola, ceng [ide]	çok eline gire
65)	şol eli ayası	‘illetden kurtula, sevine	ya bir ‘illetden veyā bir hastalıqdan kurtıla	perīşānluğ bula	bir ‘illetden yāhūz bir hastalıqdan kurtula şāz rāhat ola
66)	şağ eli baş parmağı	bir ‘illetden kurtula, sevine	hāceti revā ola	sefer vāki‘ ola andan girü tīz gele,	bir hācet dileye ḥağ te‘ ālā revā

				gönlü murādına irişe	kıla yāhūz bir ‘adāvetden kurtıla
67)	ikinci parmağı ²⁷	bir hayr ucundan ğuşşa çeke, şoñra sevine	bir haber ucundan ğam-nāk ola ba‘zılar dimişler ‘izzet ve kerāmet bula	halk eyü işe ğulavuzlaya	bir hayır niyet için şāz ola ba‘zılar eydürler haber uçından ğam çeke girü şāz ola
68)	orta parmağı	her ne iş işlerse anuñ ucundan sevine	ne işlerse anuñ ucundan sevine şāz ola	iş işleye anda şāzılığ hāşıl ola	bir iş kim işleye anuñ uçından şāz ola
69)	dördüncü parmağı	sevine, şād ola	bir nesne ucundan şāz ola	yav[u] kulummuş nesneyi bulup sevine	sehel ğuşşa geçüre
70)	şırça parmağı	ğuşşalana, tızcek sevine, şād ola	sehel ğam göre sevine dōst ucundan şāz ola	māl bula andan gire tız gide	sa‘ādete irişe
71)	şol eli baş parmağı ²⁸	bir hācet eline gire / düşmeni ile	düşmān-ıla dōst ola ve bir iş işleye	yeñi rızğ eylük nişān,	düşmān ile münāzi‘a

²⁷ Sağ baş parmaktan sonra sol baş parmak yorumlanmış, sonra taraf belirtmeden “ikinci parmak” diye devam edilmiş. Ama aşağı satırlarda sol el baş parmaktan başlayarak yorumlandığı için burada belirtilmeyen parmaklar sağ olmalıdır.

²⁸ İki kere yorulmuştur.

		söyleşe şoñra dōst ola	andan şā[z] ola	ğuşşa vāki' ola	idüp sözün geçüre
72)	ikinci parmağı	kimse münākaşa idüb söz geçüre	kimse-y-ile münāza'a idüp sözün geçüre	māl ve rızq nişāndur	bir hayır haber işide
73)	orta parmağı	hayr iş işleye, sevine	düşmānıyla dōst ola	dostundan nesne eline gire	dost haberin eşide sevine
74)	dördüncü parmağı	nesne eline gire ve bir dōst ucundan sevine	bir nesne bula ya bir dōst ucundan şāz ola	beglerden ve ululardan eylik göre
75)	şırça parmağı	çok māl bula velī tiz harcana	māl bula girü tiz harc eyleye	sefer üzerine bir kor koñıla	ğāyibden māl eline gire girü harc ola
76)	sağ koltuğı	azacık çeke	bir dōstundan sağlık haber işide andan şāzılık göre	şāzılık ve sürürlar bula, ğuşşalana	sehel ğuşşa geçüre
77)	şol koltuğı	bir dōst ucundan sevine	bir dōstdan eylik göre şāz ola sevine	sevine dostundan kuça	bir dostdan şāz ola yāhūz dostından şāzlığa yetişe
78)	gögsi sağ yanı	bir işden korqa, ğam- nāk ola	bir işden ğuşşa yiye girü şāz ola	ğayibden oğlu gele yāhūz dostundan ırağ olmaya	bir işden korqa

79)	gögsi şol yanı	bir hayırlı işden sevine	bir haber işidüp sevine şāz ola	yaramaz iş ide utana ol sebebden yaşduğa düşe	bir haber işide
80)	arçası	cümle guşşa ve şiddet yetişe	ağac yiye veyāhuddan aşere
81)	iki bağrını[n] ortası	ululuk bulub sevine
82)	beli	bir nesne bula, sevine yāhūd hayırlı sefer ide, şād ola	bir nesne bula sevine veyāhūz sefere gide sevine hayır göre
83)	gögsi altı	ol demde sehlce melūl ola	bir nesne ucından sevine	halka eylūgi doķana	‘avrat diliyle aña düşmān ola
84)	ķarnı sağ yanı	bir ķatı hastelikden ķurtula	hasta ise halāş bula eylūk ile geķe	guşşalana	bir hastalıķdan ķurtula
85)	şol yanı	haste ola tızcek şifā bula	hasta ola girü tız şifā bula	hasta ola yine tızde şifā bula inşāallahü te‘ālā
86)	göbegi	bereketler bula, bāy ola	gönlü gözi toķ ola eylūg-ile berekāt bula	eylūk irüşüp sevine şāz ola	bereketler göre ve eylūkler göre bay ola
87)	ķasıđı sağ yanı	biraz haste ola	perişān ola	bir nesne bula sevine

					ba'zılar eydür bir zamân hasta ola
88)	kaşığı şol yanı	eyülük bulub şâzluğ bula	şâz ola	sefere vara gele eylik ve ululuğ bula sevine
89)	cümle kaşığı	ķız oğlân ile şâzluğ bula	bir oğlandan şâz ola
90)	zekerı	sevdiğine vâşıl ola ve maħbûbe ile cimâ' ide ve 'izzet mertebesi bulub sevine	oğlı toğa	ol helâlınden göre veyâhüz oğlı ola	'izzet ve hürmet bula ve mertebe bula ve sevdiğine cimâ' eyleye
91)	hâyası şol yanı	biraz ğuşsa çeke gine sevine	göñli şâz ola ve şâzılıklar çok göre rāhat ola	biraz kayğú çeke şoıra sa'âdete yüz duta
92)	dübürı	bir yirden bir yire gide veyâ yirin değışdire	dilegin bula	bir yirden yire vara yayañ yurda vara	bir yerden bir yere gide otura
93)	dübürı sağ yanı	ululuğ döşegine otura, sa'âdet iriše	sa'âdet iriše şâzlık göre rāhat ola
94)	dübürı şol yanı	şâzluğ göre, rāhat ola
95)	sağ uyluğı	biraz ğam-gin ola	çok māl bula ve düşmān şerrinden emin ola ve	çok eylük göre	biraz düşe ğamgin ola yine ğanı ola ba'zılar dimişlerdür

			seferden kimesnesi gele		ki kimse ki gele
96)	şol uyluğı	çok şāzlık göre rāhat ola	ğāyetle sevine şāz [u] ħandān ola	ayruk yirden bir ‘aziz dostı gele sevine, ğayret bula ‘izzet ziyāde ola ve ulular ile iĥtilāf ve müšā‘are kıla	ululardan söz işide ba‘zılar eydür şāzlık göre
97)	şāđ dizi	pādišāhdan eyülük göre, sevine	anuñ ħaĥında yavuz söz söylemeyele r pādišāhdan bermurād ola	ğuşşalu ola, ni‘ met bula	pādišāhdan şāz bula
98)	şol dizi	düşmeni ölüm ħaddinde ola	düşmānı yār olur ya ħasreti bir ara gelüp şāz ola	düşmān helāk ola	bir düşmānı zāhir ola veyā düşmānı öle veyāħüz ħasta ola
99)	şāđ baldırı	bir kimsenüñ namāzuñ kıla	bir yād kişinüñ namāzın kıla	ķayğulana, ħaste ola ammā yine tiz şihħat bula	at üzerine gele ya melül ola girü tiz geçe
100)	şol baldırı	gözi aydıñ ola	gözleri aydın ola	ululuk ve bayluk nişāndur	baylık ve şāzlık ola
101)	şāđ topuğı	dōst bula, tānrı işüñ	Tañrı yolına mescid yapa	çok māl ıssı ola	devlet bula teñri istine

		işleye, mescid yapa ya bir büyük şevâb işleye	yâhûz aña menend bir şevâb işleye		becid ola mescid yapa
102)	şol topuğı	nefsi tār ola	nafaqası dar ola bir kavilde dahı mahlûk katında sevgülü ola	biraz kayğulana girü şâz ola	māl bula sevine ba‘zılar dimişdür kim nafaqası dār ola
103)	şâğ ayağıñ arkası	bir ulu ucundan ya bir dōst ucundan sevine, rāhat bulub şâz ola	bir dōst ucundan sevine	bir ulu kimse içün ola şâz
104)	şol ayağıñ arkası	sefere gide, çok māl eline gire, gökçek yüzlü ‘avrat ucundan eyülük göre	sefer eyleye çok eylükler göre ve çok māl bula veyâhûz bir gökçek ‘avratdan eylik göre	sefere gide māl bula veyâ bir gökçek yüzlü ‘avratdan eylik göre
105)	şâğ ayağıñ altı	mübârek sefere gide, çok māl eline gire	sefer ide murādına irer yâhûz bir haber işide	ğuşşalana	mübârek sefer kıla murādına irişe ba‘zılar eydür kayğulu ola
106)	şol ayağıñ altı	sefer ide ve murād ile evine gele	yeñi ayaqkabı geye yâhûz bir gâyib kimesne gele	girü hem- çünân sefer ide	māl gide ba‘zılar eydür sefere gide kendü murādıyla gele

107)	sağ ayağın baş parmağı	ile māl bula, ğā'ib kimesne göre	kul şatun ala ya ğāyib māl eline gire ve hayr göre ve hayr haber işide	zaħmete uğraya	kul ve karavaş şatun ala ya ğāyet māl eline gire
108)	ikinci parmağı	ġam göre, beşāret ola	ceng ve ğavġā ve kayġūya düşe veyāhūz hastalık vāki' ola	ġuşşaya irişüp aġlıya	ġamdan şoñra beşāret ola
109)	orta parmağı	ceng ide	gide ceng ide ammā eline māl ve rızq gire	ceng ide	ceng ide kayġuya yetiše hindī eydür ni' met bula
110)	dördüncü parmağı	gine ceng ide	şihhat bula çok ni' met bula	şāzıluġlar ola	düşmānın kahr eyleye ceng ola ammā ni' met ziyāde ola
111)	şırça parmağı	cümle istedügi eline gire	her ne murādı var-ısa hep hāşıl ola	saġlık ve rāhatluġ bula	cümle hāceti revā ola
112)	cümle parmağları	kayġuluġlar dan kırtula, selāmete yetiše	yavuz işlerden kırtula göñli hoş ola ve ğāyib var-ısa gele	kıtlıktan selāmete iriše
113)	şol ayağın baş parmağı	cümle hāceti revā ola	cümle hāceti revā ola	murādına ire	bir işden eylik göre

114)	ikinci parmağı	bir iş işleye kim andan çok eyülükler göre	bir iş işleye andan eylik ve fâyide göre	bir iş ide andan peşimân ola	mâlı ve devlet arta
115)	üçüncü parmağı	bir işden sevine	bir cāriye ala kim andan sevine ve illâ hasta ola girü tiz geçer	sevgülü ola	çok haberler işide
116)	dördüncü parmağı	haste ola, yâhūd namāzda taqşirlik ide	haste ola yâhūz namāza taqşirlik kıla	eylükler göre, öküş savaş ola	hastalık göre veyâhūz namāza taqşirlik ide
117)	şırça parmağı	eyülük göre	bir kazāya uğraya ammā girü şāz ola ululuk ve iqbāl ü devlet bulmak vardır	‘ibadet ide	şāz ve ferāh ve fütūh ve şafā ve sürüb ve behcüb bula
118)	cümle parmaqları	bir yir[d]en bir yire gide yâhūd sefer ide	bir yirden hayır sefer kıla ulu mertebe çok menfa‘at göre eylük bulup şāz [u] handān ola	haçça sefer eyleye hacı kabül ve maqbül ola

Metin

[106b] Muhtaşar ta‘bîrnâme

Rivâyetdür ekâbirden Harezmi pâdişâhı ‘ulemâyı cem‘ idüb buyurdu: “Bir muhtaşarca ta‘bîrnâme idün ki ber-deff olsun.” Bunı te‘lif idüb hürûf-ı himmeti üzre düzdiler her kim düşinde ne görür anuñ lafz-ı ‘Arabîsinüñ evvel harfi[n]e²⁹ i‘tibâr ide ve andan bir harfe nazâr ide mişâlen düşünde şu görse ‘Arabîsi mâdir evveli mimdir. Aña nazâr ide gör hikmeti nedür “ve kııs ‘alâ hâzâ³⁰”

Elif(ا): Delâlet ider ki mertebesi teveccüh ola.	Be(ب): Râhat ola.	Te(ت): Manşıb şaħibi ola.
Şe(ث): Nuşretlü ola.	Cim(ج): Düşmenine ğâlib ola.	Ha(ح): Ululuĝa yetiše.
Hı(خ): Murâdına iriše.	Dal(د): Hâceti zahmetsiz ele gire.	Zel(ذ): Çok mâl eline gire.
[107a] Re(ر): Düşmenine ğâlib ola.	Ze(ز): Dîn [ü] i‘tikâdile bula.	Sin(س): Korkudan emîn ola.
Şin(ش): İşledigü işe peşimân ola.	Şad(ص): ‘İlm ü perrânî itmâmına yetiše.	Đad(ض): Mâl hâşıl ola.
Ṭı(ط): Düşmenleri üzerine nuşretlü ola.	Zı(ظ): İçi açâ.	‘Ayın(ع): Göñli teşevvüşli ola.
Ġayın(غ): Nefsine zulm ide.	Fe(ف): Düşmenleri nuşretlü ola.	Ķaf(ق): Ziyâde devletlü ola.
Kef(ك): Ġâ‘ibden haber gele.	Lam(ل): Korkudan emîn ola.	Mim(م): Murâdına iriše.
Nun(ن): Melül ola.	Vav(و): Hâceti revâ ola.	He(ه)Begler ucundan göñlü melül ola.
Lamelif(لا): Göñli melül ola.	Ye(ی): Namâzı ve řâ‘ati ziyâde ola. Tamâmına iriše.	

²⁹ Bağlama uygun düşen “ن” olsa da metinde “ت” yazılmıştır. Biz bağlamı göz önünde tutup tadil yoluna gittik.

³⁰ “Bununla kıyasla!”

[107b] Hâzâ Kitâb-ı İhtilâc-nâme

Bu kitâb³¹ İskender-i Zül-karneyn'den kalmışdır. Ol zamânuñ re'isleri ve Hindistân hekimleri uzun 'ömürlerinde nice tecrîbe etmişlerdür. Zül-karneyn bunuñla 'amel iderdi. Ve Hârûn-ür-Reşîd bunuñla fañrlanurdi. Pes biz dañı ĩ'tibâr idelüm. "Billâhi't-tevfîk"³².

Eger bir kimsenüñ **başınıñ ortası** segirse mâl ve ululuk mertebesi bula. Eger **başınıñ çevre yanı** segirse yâd kişiden ululuk ve menfa'at bula. Eger **sağ yanı** segirse bir kavm üzerine ululuk bula. Eger **başınıñ sol yanı** segirse sefere gide girü tiz vatanına gele. Eger **alnı** segirse sefere gide, işi murâdınca hâşıl ola. Eger **alınıñ sağ yanı** segirse oğlu ucundan eyülük göre. Eger **alınıñ sol yanı** segirse istediği gibi bula. Eger **kafası** segirse mâl cihetinden azacuk guşsa çeke. Eger **sağ kulağı** segirse eyü söz işide. Eger **sol kulağı** segirse anı yavuzluğla analar. Eger **sağ kulağıñ yumuşağı** segirse kimse ile ceng ide üstün ola. Eger **sol kulağıñ yumuşağı** segirse ululuk ve beglik bula. Eger **sağ kulağıñ [108a] deliği** segirse geh geh sever bir dostdan eyülük göre. Eger **sol kulağıñ deliği** segirse azacuk kayğuya düşe velakin tiz geçe. Eger **sağ kulağıñ ardı** segirse bir kimse ile söyleşe, anıñ sözi üstün gele. Eger **sol kulağıñ ardı** segirse dōsti anı eyülükle ana. Eger **sağ kaşısı** segirse erkek oğlu ucundan şâzlık [göre]. Eger **sol kaşısı** segirse bî-niyâzlık bula. Eger **iki kaşısı bile** segirse bir dōstdan sevine _____ göre. Eger **gōzi ve sağ kaşısı** ikisi bile segirse guşşalar ola âhirine sevine. [Eger] **sağ gōzi içi** segirse eyü hūdan bed-hūya dōne. Eger **sol gōzi içi** segirse murâdına irişe, ümîdiñ bulub sevine. Eger **sağ gōzi kuyruğı** segirse mâl ucundan şâz ola. Eger **sol gōzi kuyruğı** segirse oğlân ucundan sevine. [Eger] **sağ gōzi üst kapağı** segirse şâzlığa irişe. [Eger] **sağ gōzi aşığı kapağı** segirse bir nesne için melül ola. [Eger] **sol gōzi aşığı kapağı** segirse sevine, rāhat ola. [Eger] **sağ gōzi yukarı kirpigi** segirse kimesne göre sevinüb şâz ola. [Eger] sağ [108b] **sağ³³ gōzi aşığı kirpigi** segirse bir ulu ucundan şâz ola. [Eger] **sol gōzi yukarı kirpigi** segirse anı çirkin adıyla analar. [Eger] **sağ gōzi çevresi** segirse bir hoş nesne ucundan nâ-gâh sevine. [Eger] **sağ gōzi bebegi** segirse 'illetden kurtula. [Eger] **sol gōzi bebegi** segirse bir zamân âdemiler diline düşe, yaramazlığa analar. [Eger] **sağ gōzi yüzinden yana** segirse sevine şâz ola. [Eger] **sol gōzi yüzinden³⁴ yana** segirse edâ-yı oğlân ola. Eger **cümle yüzü** segirse şâzlık ve baylık bula. [Eger] **yüzünüñ sağ yanı** segirse kimse ile ...³⁵ ide. [Eger] **yüzünüñ sol yanı** segirse biraz guşsa yetişe, yine tiz şâz ola. Eger **burnı sağ deliği** segirse şâdumân ola. [Eger] **burnı sol [deliği]³⁶** segirse bir nesne için guşşalar ola. Eger **sağ yanağı** segirse

³¹ Metinde "üitÂbı" şeklinde yazılıdır.

³² "Başarı sadece Allah'tandır."

³³ Bir önceki sayfanın son kelimesi bu sayfada tekrarlanmış.

³⁴ İlk harfinin noktaları eksiktir.

³⁵ Burası metinde boş bırakılmıştır.

³⁶ Metinde "yanı" şeklinde yazılmıştır ancak bir önceki seçirmede "delik" konu edinilmiş olduğu için, konu bütünlüğü açısından, bunun "deliği" şeklinde okunması yoluna gidilmiştir. Zaten

hastelikden kırtula. [Eger] **sol yanağı** seğirse bir iş işleye kim andan utanur yâhūd ‘ayb gele yâ sögmek vâkı‘ ola. Eger **ağız sağ köşesi** seğirse gâ‘ib kimesne girüye gele. [Eger] **ağız sol köşesi** seğirse şād ola. Eger **asağı dudağı** seğirse cümle düşmânın zelîl ide. [109a] Eger **yukaru dudağı** seğirse dōst anı ħorlaya. Eger **dili** seğirse kimesne ile ceng eyleye gāvġā galebe ola. Eger **eneği** seğirse bir düşmen ile ceng idüb yine dōst olalar. Eger **eneği çukuru** seğirse eyilük ile analar. Eger **boğazı** seğirse hoş ta‘ām yiye. yâhūd ta‘ām³⁷ ucundan ġam-nāk ola, ġuşşalu ola. Eger **[boynı]³⁸ sağ yanı** seğirse menfa‘ati māl ı çok ola. [Eger] **[boynı] sol yanı** seğirse māl eline gire. [Eger] **[boynı] küllisi** seğirse ne‘üzubillah³⁹ sadaġa vire, feryād ide, namāz kıla, tevbe ide, Ĥaġġ-te‘ālā belāyı ve kazāyı def‘ ide. Eger **omuzu** seğirse pâdişâhlık ve râhatlık bula. [Eger] **iki omuzı bile** seğirse kimesne ile ħarb⁴⁰ eyleye. Eger **sağ talu** seğirse ululuk bulub râhatlık bula. Eger **sol talu** seğirse eyülük ve şâzlık bula. [Eger] **sağ bāzū[sı]** seğirse görüşe ġocuşa. Eger **sol bāzū[sı]** seğirse yitirdiġin bula. Eger **sağ dirseği** seğirse düşmene yalvara, anuñçün bir miġdâr ġuşşa ola. [Eger] **sol dirseği** seğirse māl bulub şâz ola. [Eger] **iki bileği üsti** seğirse düşmenine [109b] kîn dutub maġşūdı ħâşıl ola. Eger **bileği altı** seğirse bir ġavm üzerine ululuk eyleye. Eger **sağ eli** seğirse māl bulub sevine. Eger **sol eli ayası** seğirse bir ‘illetden kırtula, sevine. Eger **sağ eli baş parmağı** seğirse bir ‘illetden kırtula, sevine. Eger **sol eli baş parmağı** seğirse bir ħâcet eline gire, gecirek ola. [Eger] **ikinci parmağı** seğirse bir ħayr ucundan ġuşşa çeke, şoñra sevine. [Eger] **orta parmağı** seğirse her ne iş işlerse anuñ ucundan sevine. [Eger] **dördüncü parmağı** seğirse sevine, şād ola. [Eger] **sırça parmağı** seğirse ġuşşalana, tizcek sevine, şād ola. Eger **sol elinüñ baş parmağı** seğirse düşmeni ile söyleşe şoñra dōst ola. [Eger] **ikinci parmağı** seğirse kimse münâġaşa idüb söz geçüre. [Eger] **orta parmağı** seğirse ħayr iş işleye, sevine. [Eger] **dördüncü parmağı** seğirse nesne eline gire ve bir dōst ucundan sevine. [Eger] **sırça parmağı** seğirse çok māl bula velî tiz ħarcana. Eger **sağ koltuğı** seğirse azacıġ [110a]⁴¹ çeke. [Eger] **sol koltuğı** seğirse bir dōst ucundan sevine, şâzlık bula. Eger **gögsi** seğirse⁴² **sağ yanı** seğirse bir işden ġorġa, ġam-nāk ola. [Eger] **gögsi sol yanı** seğirse bir ħayırlu işden sevine. Eger **arkası** seğirse cümle ġuşşa ve şiddet yetişe. [Eger] **iki baġrını[n] ortası** seğirse ululuk bulub sevine. Eger **beli** seğirse bir nesne bula, sevine yâhūd ħayırlu sefer ide, şād ola. [Eger] **gögsi altı** seğirse ol demde sehlice melül ola. Eger **karnı sağ yanı** seğirse bir ġatı hastelikden kırtula. Eger **sol yanı** seğirse ħaste ola tizcek şifâ bula. Eger **göbeği** seğirse

birkaç seğirme sonra “burnun sol yanı” şeklinde bir seğirme daha yapılmıştır. Belli ki buradaki yanlışlıkla “yanı” olarak kaydedilmiş.

³⁷ Metinde bu kısmın altı kırmızı mürekkeple çizilmiştir.

³⁸ Metinde bu kelime “burnı” şeklinde yazılmıştır ancak burun daha önce yorumlanmıştı. Biz bu organın aslında “boyun” olması gerektiğini düşünüyoruz. Metinde de bu şekilde kaydedeceğiz.

³⁹ “Allah korusun.”

⁴⁰ “óarbde” şeklinde yazılmıştır.

⁴¹ Metin kesintisiz devam etse de varak üstüne kurşun kalemle “١٦٠” yazılmıştır.

⁴² Yanlışlıkla yazılmış.

bereketler bula, bāy ola. Eger **kasığı sağ yanı** segirse biraz haste ola. [Eger] **kasığı sol yanı** segirse eyülük bulub şazluk bula. [Eger] **cümle kasığı** segirse kız oğlân ile şazluk bula. Eger **zekeri** segirse sevdiğine vâsıl ola ve maḥbûbe ile cimâ‘ ide ve ‘ izzet mertebesi bulub sevine. Ve eger **hâyası sol yanı** segirse biraz guşsa çeke gine sevine. [110b] Eger **dübürî** segirse bir yirden bir yire gide veyâ yirin değışdire. Eger **dübürî sağ yanı** segirse ululuk döşegine otura, sa‘ âdet irişe. Eger **dübürî sol yanı** segirse şazluk göre, rāhat ola. Eger **sağ uyluğı** segirse biraz ğam-gîn ola. Eger **sol uyluğı** segirse çok şazluk göre rāhat ola. Eger **sağ dizi** segirse pâdişâhdan eyülük göre, sevine. Eger **sol dizi** segirse düşmeni ölüm haddinde ola. Eger **sağ baldırı** segirse bir kimsenüñ namâzuñ kıla. [Eger] **sol baldırı** segirse gözi aydıñ ola. Eger **sağ topuğı** segirse döst bula, tânrı işüñ işleye, meşid yapa ya bir büyük şevâb işleye. [Eger] **sol topuğı** segirse nefsi târ ola. Eger **sağ ayağıñ arkası** segirse bir ulu ucundan ya bir döst ucundan sevine, rāhat bulub şaz ola. [Eger] **sol ayağıñ arkası** segirse sefere gide, çok māl eline gire, gökçek yüzli ‘ avrat ucundan eyülük göre. Eger **sağ ayağıñ altı** segirse mübârek sefere gide, çok [111a]⁴³ māl eline gire. [Eger] **sol ayağıñ altı** segirse sefer ide ve murād ile evine gele. Eger **sağ ayağıñ baş parmağı** segirse _____ ile māl bula, gâ‘ib kimesne göre. [Eger] **ikinci parmağı** segirse ğam göre, beşâret ola. [Eger] **orta parmağı** segirse ceng ide. [Eger] **dördüncü parmağı** segirse gine ceng ide. [Eger] **sırça parmağı** segirse cümle istediğı eline gire. [Eger] **cümle parmakları** segirse kayguluğlardan kırtula, selâmete yetişe. Eger **sol ayağıñ baş parmağı** segirse cümle hâceti revâ ola. [Eger] **ikinci parmağı** segirse bir iş işleye kim andan çok eyülükler göre. [Eger] **üçüncü parmağı** segirse bir işden sevine. [Eger] **dördüncü parmağı** segirse haste ola, yâḥûd namâzda taqşirlik ide. [Eger] **sırça parmağı** segirse eyülük göre. [Eger] **cümle parmakları** segirse bir yir[d]en bir yire gide yâḥûd sefer ide, eydür. İnşâ‘allahu Te‘âlâ.

Temmetü’l-temâm.

Sonuç

İnsanoğlunun geleceğı merak etme dürtüsü çok eski tarihlere kadar dayanmaktadır. Hz. Adem’den günümüze kadar neredeyse her medeniyette rüyadan, faldan, insan vücudundaki istemsiz davranışlardan hareketle geleceğı dair birtakım çıkarımlarda bulunma, geleceğı yorumlama gibi girişimler hep var olmuştur. Günümüzde de insan vücudunun herhangi bir uzvunun seğırmesiyle geleceğı dair bir öngörüde bulunma halk arasında yüksek derecede kabul görmüş geleneklerimiz arasında sayılabilir. Bu şekilde, insan vücudunda herhangi bir uzvun titremesi/seğırmesi üzerine yapılan yorumların yazılı olduğı metinler seğır-nâme veya ihtilâc-nâme adıyla kabul görmüştür.

⁴³ Metin kesintisiz devam etse de varak üstüne kurşun kalemle “١١١” yazılmıştır.

Çalışmamıza konu olan metin de bir ihtilâc-nâme/seğirnâme örneğidir. Eser Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Kütüphanesi, Yazmalar Kataloğunda 1641 numarada kayıtlıdır. Müellifi ve müstensihî hakkında bilgi sahibi olmadığımız eserin, metin içerisindeki bazı kelimelerin kullanımından hareketle 15-17. yüzyıllar arası yazıldığı tahmin edilmektedir. Beş varaktan oluşan eserin her sayfasında 17 satır bulunmaktadır. Toplamda 118 uzva ait 129 seğirmeye yer verildiği eser sunduğu seğirme sayısı bakımında hacimli sayılabilecek seviyededir.

İhtilâc-nâmeler manzum veya mensur yazılabildiği gibi hem manzum hem mensur şekilde yazılmış örneklerine rastlamak mümkündür. Elimizdeki eser mensur yazılmış bir ihtilâc-nâme örneğidir. Metin içinde akıcılığı sağlamak için sık sık aliterasyona başvurulmuştur. Eser içerisinde kullanılan tabloların hem görselliği arttırdığı hem de konunun daha iyi anlaşılmasına katkı sağladığı söylenebilir.

Eski yazılı edebi eserlerin günümüz yazı diline aktarılması büyük önem arz etmektedir. Bu eserler gerek geleneği taşıyan kültür ögesi olmaları gerekse dil gelişimindeki aşama ve dilin zenginliğini ortaya koyma hususunda Türk edebiyatına katkı sağlamaktadır. Çalışmamızın ihtilâc-nâme türünde hazırlanacak bütüncül çalışmalara katkı sağlaması, bu konuda çalışacak araştırmacılar için de örnek teşkil edip alanı zenginleştireceğini ümit ediyoruz.

Kaynaklar

- Ahmet Vefik Paşa, (2000). *Lehçe-i Osmânî* (Recep Toparlı Hzl.). Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Çetin, E. (2012). Uygurca küçük ernek, Karahanlı Türkçesi çıçalak ve Türkiye Türkçesi serçe parmak sözleri üzerine. *Turkish Studies*, 7 (4), 1217-1227.
- Daşdemir, Ö. (2016). İngiltere kütüphanelerinde kayıtlı dört seğir-nâme üzerine. *Dede Korkut Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 11, 19-46.
- Devellioğlu, F. (2008). *Osmanlıca-Türkçe ansiklopedik lûgat*. Ankara: Aydın Kitabevi.
- Ersoylu, H. (1985). Seğir-nâme. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten*, 27-48. T.D.K.
- Ersoylu, H. (1992). Seğir-nâme II. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten*, 99-145. T.D.K.
- Karaatlı, R. (1999). Türkçe bir seğir-nâme üzerine. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten*, 42, 89-126. T.D.K.
- Kayaokay, İ. (2020). Yeni bir ihtilâc-nâme-segir-nâme nüshası üzerine. *Atlas Journal*, 6 (26), 219-239.
- Kurgun, L. (2018). Bir ihtilâc-nâme hakkında. *Türük Uluslararası Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi*, 6 (14), 60-75.
- Özergin, M. K. (1967). Eski bir seyirme-nâme. *Türk Folklor Araştırmaları*, 211, 4331-4332.
- Özyaşamış Şakar, S. (2010). Bir tür fal kitabı: İhtilâc-nâme. *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi*, 22, 213-228.
- Polat, K. (2018). Yeni bir ihtilâc-nâme metni üzerine değerlendirmeler. *Türük Uluslararası Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi*, 3 (14), 127-144.
- Sertkaya, A. G. (2011). Bilinmeyen bir seğir-nâme yazması. 38. *ICANAS, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu*, 1533-1560.
- Süer, F. R. (2011). Bir seğir-nâme örneği. *Turkish Studies*, 6 (4), 287-304.
- Sümbüllü, Y. Z. (2007). Seğir-nâme ve segirmek manaları üzerine bir inceleme. *Atatürk Üni. Türkiyat Araştırmaları Enst. Dergisi*, 32, 53-69.
- Sümbüllü, Y. Z. (2010). *Seğir-nâme*. Fenomen Yayınları.
- Sümbüllü, Y. Z. & Gözitok, M. A. (2014). Gaybî bir ilim şubesi olarak ihtilâc-nâmeler ve Mevlana Sevâdî'nin manzum ihtilâc-nâmesi. *Dede Korkut Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 3 (6), 105-131.

- Şemsettin Sami (2015). *Kâmûs-ı Türkî* (Paşa Yavuzarslan Hzl.). Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Türk, V. (2004). Sağ, oñ, sol sözleri ve kavram alanları. *Türkbilig*, 7, 125-136.
- Yalap, H. (2017). Yeni bir ihtilâc-nâme/ seğir-nâme nüshası. *Journal of History Culture and Art Research*, 6 (3), 682-695
- Yastı, M. (2015). Yeni bir seğir-nâme yazması üzerine. *Türkiyat Mecmuası*, 25 (1), 275-314.

